

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Senegal

Forhold for LHBT-personer

23. november 2020

© Landinfo 2020

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A
Postboks 2098 Vika
0125 Oslo
Tel: 23 30 94 70
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingstreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Same-sex sexual acts are prohibited under Senegalese Penal Code Article 319 (3) and punishable with imprisonment for up to five years. The provision is rarely applied, but there is reason to believe that a certain number of perceived gays are arrested by the police, without ever being prosecuted. Negative attitudes towards homosexuals are widespread in Senegal. A person who is, or is perceived to be, gay may experience serious reactions, both from state and private actors. Scandal journalism and campaigns from religious groups create a homophobic climate where sexual minorities feel insecure.

Sammendrag

Seksuelle handlinger mellom to av samme kjønn er forbudt etter senegalesisk straffelov artikkel 319 (3), og kan straffes med fengsel i inntil fem år. Lovbestemmelsen anvendes relativt sjelden, men det er grunn til å tro at et ukjent antall personer blir anholdt av politiet fordi de antas å være homofile, uten at det føres til rettsforfølgelse. Negative holdninger mot homofile er sterkt utbredt i Senegal. En person som er, eller anses for å være, homofil, kan oppleve alvorlige reaksjoner, både fra statlige og private aktører. Skandalejournalistikk og kampanjer fra religiøse grupper skaper et homofobt klima hvor seksuelle minoriteter føler seg utrygge.

Innhold

1 Innledning	6
1.1 Kort om begrepsbruk	6
1.2 Kildetilfang	6
2 Straffeloven av 1965 kriminaliserer homoseksuelle handlinger	7
2.1 Det senegalesiske lovverket gir ingen beskyttelse til seksuelle minoriteter	7
3 Håndhevelse	7
3.1 Mange anholdelser skjer under radaren	9
4 Homoseksualitet i en senegalesisk kontekst	9
5 Homofili er et politisk betent tema	10
5.1 Mediedekning	11
6 Reaksjoner fra private aktører (familie, nettverk, lokalsamfunn)	11
6.1 «Feminine» menn er mest utsatt	13
6.2 Reaksjoner fra religiøse grupper	13
6.3 Religiøse ledere nekter å begrave homofile på muslimske gravsteder	14
6.4 Mange homofile lever et dobbeltliv	14
7 «Stillhetens lov»	15
7.1 Begrepet <i>sutura</i>	15
8 Interesseorganisasjoner gir et visst støttetilbud	16
9 Referanser	18
9.1 Skriftlige kilder	18
9.2 Muntlige kilder	20

1 Innledning

I 2008 ble bilder fra en påstått bryllupsseremoni mellom menn publisert i senegalesisk media. Publiseringen gjorde LHBT-spørsmålet til et svært kontroversielt og politisert spørsmål i Senegal. Pressen, på jakt etter lesere, pisket opp stemningen og publiserte skandaleoppslag med personopplysninger som avslørte mennene. Religiøse og politiske ledere mobiliserte voldsomt, og omtalte homoseksualitet og homofili som en vestlig import som truer landets kulturelle, moralske og sosiale likevekt (M'Baye 2015). Den voldsomme debatten førte til engstelse og frykt blant homofile i Senegal. Mange forlot landet, mens de som ble igjen, måtte leve i frykt for diskriminering, sjikane og vold (The New Humanitarian 2008; HRW 2010). Selv om mediedekningen i dag ikke er like intens som i perioden 2008–2010, er forholdene for LHBT-personer i Senegal fortsatt utfordrende.

Notatet presenterer tilgjengelig informasjon om forhold for denne gruppen i tidsperioden 2015 til 2020, og er en oppdatering av et notat om samme tema fra 2010. Notatet er utarbeidet med bakgrunn i konkrete spørsmål fra utlendingsforvaltningen, og er derfor ingen uttømmende redegjørelse for forhold for LHBT-personer i Senegal.

1.1 Kort om begrepsbruk

I denne responsen brukes begrepet homoseksualitet for å beskrive seksuelle handlinger mellom to personer av samme kjønn, mens homofili brukes om en grunnleggende følelsesmessig orientering (legning). I sitater og referanse til (fag)litteratur, brukes forfatterens terminologi. Som en samlebetegnelse bruker vi LHBT, som står for lesbiske, homofile, bifile og transkjønnede. Dette begrepet brukes til tross for at notatet først og fremst omhandler homofili og homoseksualitet mellom menn; kvinnelig homoseksualitet og homofili er lite beskrevet i en senegalesisk sammenheng. Imidlertid har bakgrunnsinformasjonen i notatet relevans for alle LHBT-personer.

1.2 Kildetilfang

Kildetilfanget om LHBT-personer i Senegal er varierende. I forbindelse med hendelsene i 2008, sto forhold for seksuelle minoriteter i Senegal på agendaen for mange internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner og tenketanker, blant annet HRW, som utga en omfattende rapport om temaet i 2010. Etter 2010 har rapporteringen vært mer tilfeldig og begrenset. Dette notatet bygger derfor på anekdotisk materiale, først og fremst fra ulike nyhetskilder, samt rapporteringer fra menneskerettsorganisasjoner og tenketanker. Landinfo har også tatt kontakt med to akademiske kilder med god innsikt i forholdene.

En del av kildene er av eldre dato. Dette gjelder særlig informasjon som ble innhentet i forbindelse med Landinfos informasjonsinnhentingsreise til Senegal i 2010. Det er likevel Landinfos faglige vurdering at dette kildematerialet fortsatt er relevant, fordi de underliggende kulturelle og sosiale forutsetningene fremdeles er de samme. Vi har derfor valgt å inkludere informasjon fra denne reisen.

2 Straffeloven av 1965 kriminaliserer homoseksuelle handlinger

Samtykkende seksuelle handlinger mellom voksne av samme kjønn er forbudt etter den senegalesiske straffeloven (1965), artikkel 319 (3). I loven omtales slike handlinger som «utuktige og unaturlige», og har en strafferamme på fengsel fra ett til fem år, og bøter mellom 100 000 og 1 500 000 FCFA (1650–25 000 NOK). Dersom handlingen skjer med en person under 21 år, skal maksimumsstraffen benyttes (Straffeloven 1965).

Senegalesiske myndigheter presiserer at lovbestemmelsen kun kriminaliserer homoseksuelle *handlinger*, ikke legning. Imidlertid finnes det flere eksempler på at personer har blitt anholdt kun på bakgrunn av framtoning, ikke handlinger (HRW 2010).

2.1 Det senegalesiske lovverket gir ingen beskyttelse til seksuelle minoriteter

I Senegal finnes det ikke lovforbud mot diskriminering eller trakassering på bakgrunn av seksuell orientering eller mot hatkriminalitet. Ekteskap mellom to av samme kjønn er heller ikke anerkjent (U.S. Departement of State 2020).

Ifølge Vegard Furustøl Vibe, som har gjennomført feltarbeid i Senegal hvor han undersøkte forhold for homofile, bidrar lovgivningen til diskriminering av og legitimering av vold mot homofile, som anses som en gruppe uten rettslig vern. Mange homofile tør ikke å gå til politiet for å anmelde vold eller annen kriminalitet, i frykt for mot-anklager om antastelser eller annen form for «homofil oppførsel» (Vibe, e-post oktober 2020).

3 Håndhevelse

Ifølge amerikanske myndigheter (U.S. Department of State 2020) håndheves lovbestemmelsen mot homoseksuelle handlinger «sjelden». Det finnes imidlertid eksempler på straffesaker med hjemmel i straffeloven artikkel 319 (3). Under følger saker fra perioden 2015–2020. Listen er ikke nødvendigvis uttømmende.

- I juni 2015 ble syv menn anholdt i et privat hjem i Guediawaye, en forstad til Dakar, da politiet tok seg inn uten ransakingsordre. Mennene ble dømt til seks måneders fengsel i august 2015. I januar 2016 ble de frikjent i ankedomstolen (U.S. Department of State 2016; 2017).
- I desember 2015 ble elleve menn anholdt av politiet i Kaolack, etter mistanke om overtredelse av artikkel 319 (3). Domstolen mente at det ikke fantes bevis mot mennene og løslot dem etter fire dager, men deres identitet ble delt i media. Hendelsen skapte stor antihomofil stemning (IRB 2018).
- 8. juni 2018 raidet politiet et privat hjem i Keur Massar (øst for Dakar) etter tips fra publikum. Elleve personer ble anholdt, og skal ha blitt utsatt for vold og andre overgrep i varetekt. Dagen etter ble ytterligere fire personer anholdt etter at de oppsøkte politistasjonen for å få informasjon om de anholdte. Tre av de fire ble løslatt etter 24 timer. Den fjerde, i tillegg til to personer som ble anholdt 8. juni, ble stilt for retten, men kjent uskyldig etter mangel på bevis mot dem (U.S. Departement of State 2019).
- 16. oktober 2020 ble 24 personer anholdt av politiet i en leilighet i Dakar etter tips fra publikum om et påstått «bryllup» mellom menn. Politiet beslagla kondomer og glidemiddel som «bevis» på homoseksuelle handlinger. De anholdte ble tatt med til politistasjonen i Dieuppeul-bydelen i Dakar, og framstilt for retten dagen etter tiltalt for homoseksuelle handlinger og for å ha fornærmet offentlig moral (Dakaractu 2020a). Mennene skal ha blitt utsatt for vold og ydmykende behandling under avhør på politistasjonen (Stewart 2020a). Navn og annen informasjon om de anholdte ble publisert i senegalesisk presse (Xibaaru 2020). Den 6. november 2020 ble fem av de anholdte dømt til seks måneders fengsel, og tre ble dømt til tre måneders fengsel. 13 ble løslatt, mens tre ikke er gjort rede for. De løslatte holdes foreløpig tilbake i Cap Manuel-fengselet til det anses trygt å løslate dem¹, og de får assistanse fra FREE-kollektivet, som arbeider med rettigheter for LHBT-personer (Stewart 2020b).

Vegard Furustøl Vibe (telefonsamtale, november 2020) opplyser at personer som dømmes etter artikkel 319 (3) i domstoler i førsteinstans, ofte frikjenner i ankedomstolen, hvor dommeren generelt har høyere kompetanse enn dommere på lavere domstolsnivåer. Ofte blir den tiltalte frikjent på grunn av manglende bevis eller prosedyrefeil. Det er Landinfos inntrykk at ankedomstolen ofte frikjenner den tiltalte fordi politiet har foretatt husransaker uten rettskjennelse.

¹ Konservative muslimer mobiliserer i disse dager mot Frankrike i forbindelse med president Macrons uttalelser om ytringsfrihet og islam i saken om Mohammed-karikaturene. LHBT-personer er særlig utsatt under slike mobiliseringer (Stewart 2020b).

3.1 Mange anholdelser skjer under radaren

Mens det relativt sjeldent føres straffesaker med hjemmel i straffeloven artikkel 319 (3), blir et ukjent antall LHBT-personer anholdt av politiet, uten at det fører til en rettsprosess i etterkant. Anholdelsen skjer ofte etter tips fra publikum. I slike saker blir personen tatt med til politistasjonen og løslatt etter kort tid, ofte etter å ha betalt bestikkelse (Peyton 2018). I forbindelse med hendelsene i 2008–2010 opplyste de anholdte LHBT-personene at de hadde blitt utsatt for verbal og fysisk vold i varetekt (HRW 2010).

Det finnes ikke tall på omfanget av slike anholdelser, men det er rimelig å anta at mange av dem skjer under radaren, uten at det registreres noe sted. Det er særlig grunn til å anta at hendelser utenfor Dakar ikke rapporteres, ettersom interesseorganisasjoner og media er lite til stede utenfor hovedstadsområdet. I tillegg rettsforfølges LHBT-personer etter andre lovbestemmelser enn artikkel 319, som for eksempel etter mer generelle bestemmelser om forstyrrelser i det offentlige rom (Vibe, e-post november 2020). Dette er saker som får mindre oppmerksomhet enn saker som føres med hjemmel i artikkel 319, og som ikke nødvendigvis får samme oppmerksomhet i lokal presse og fra nasjonale eller internasjonale menneskerettsorganisasjoner.

4 Homoseksualitet i en senegalesisk kontekst

I Senegal, hvor befolkningen overveiende er muslimer, er ekteskapet den eneste legitime rammen for seksualliv og familieliv, og heteroseksualitet er den eneste anerkjente normen.

Senegal er et kjønnskonservativt samfunn hvor maskuline og feminine kjønnsroller er klart atskilte, og hvor kjønnsrolleoverskridende praksis i liten grad tolereres. I det senegalesiske samfunnet vil kjønnsstereotype, «maskuline» trekk hos menn framheves og verdsettes, mens «feminine» trekk ved menn anses som upassende og latterlige. Dette reflekteres i begrepene som brukes på «feminine» menn. Begrepet *goorjiggen* («mann-kvinne» eller «feminin mann» på wolof), er et nedsettende uttrykk LHBT-personer oppfatter som krenkende (OFPRA 2014, s. 6). Som en av kildene til Niang et al. (2004, s. 9) uttaler:

The term goor jigen frightens us. When spoken in our presence, we shake. This term is a signal that wild mobs are about to unleash insults, blows, and hurdle stones at us.

Homoseksualitet og homofili er negativt ansett i Senegal. I en undersøkelse fra Pew Research Center fra 2013, var kun tre prosent av de senegalesiske

respondentene enige i at homoseksualitet burde bli akseptert i samfunnet.² Homoseksualitet anses å gå på tvers av «naturlige» kjønnsroller, og truer de religiøse og tradisjonelle verdiene som landet er tuftet på. Seksuelle relasjoner mellom to av samme kjønn betraktes som perversjon, og mange anser homofili, som legning, som en vestlig oppfinnelse, uforenlig med senegalesiske verdier. Når internasjonale aktører krever avkriminalisering av lovbestemmelsen om likekjønnede seksuelle relasjoner, betrakter mange det som en utidig innblanding i interne forhold, og en form for nykolonialisme fra Vesten.

Som en følge av de utbredte negative holdningene mot LHBT-personer, er det så godt som utenkelig å stå offentlig fram som homofil i Senegal, og det finnes få, offentlig kjente homofile (Vibe, telefonsamtale november 2020). Når trykket mot homofile blir stort i media, og den negative oppmerksomheten fra samfunnet øker, velger mange å forlate landet til fordel for steder hvor de i større grad føler seg trygge, som for eksempel Abidjan i Elfenbenskysten, hvor homoseksualitet ikke er kriminalisert (akademisk kilde, møte i Brussel desember 2017), eller til andre byer i regionen hvor man ikke blir gjenkjent (Lopez 2018).

5 Homofili er et politisk betent tema

Artikkel 319 (3) og en eventuell avkriminalisering av likekjønnede seksuelle relasjoner har vært et kontroversielt tema i Senegal siden 2008, både innenriks- og utenrikspolitisk.

Senegals president Macky Sall har, helt siden han tiltrådte i 2012, blitt forsøkt stemplet som en president som ønsker å avkriminalisere homofili. Da han stilte som kandidat i 2012 ble han kalt «de homofiles kandidat», på grunn av tvetydige kommentarer om lovbestemmelsen. Kritikken ble forsterket da han utpekte den tidligere menneskerettighetsadvokaten Sidiki Kaba til justisminister i 2013. Kaba hadde kommet med kraftig kritikk av lovbestemmelsen under hendelsene i 2008. Påstanden om at Sall «egentlig» ønsker å avkriminalisere homoseksuelle handlinger, blir brukt som et politisk våpen både av politisk opposisjon og andre aktører. Under en folkeavstemning om ny grunnlov i 2016 forsøkte opposisjonen å skremme velgerne bort fra å stemme for endringsforslagene ved å si at det var en stemme for avkriminalisering av homoseksuelle handlinger (Vibe, e-post oktober 2020).

Samtidig ønsker ikke presidenten søkelys på homofili i media og samfunnsdebatten av utenrikspolitiske årsaker. Sall ønsker at Senegal skal framstå som et moderne og demokratisk foregangsland i en ellers turbulent region. Det å fengsle homofile er svært upopulært blant utenlandske donorer, og Sall forsøker derfor å

² Senegal var ikke med i den tilsvarende undersøkelsen fra 2019, noe som innebærer at man ikke kjenner til utviklingen i holdningene til homoseksualitet og homofili i befolkningen.

hindre at slike saker bli en mediesak. Ifølge Vibe (e-post, oktober 2020) har flere uavhengige kilder opplyst at det skal ha blitt gitt instruksjoner fra høyeste hold til rettssystemet om å ikke føre saker mot homofile, for å unngå medieoppmerksomhet, som svekker Senegals renommé hos internasjonale donorer.

5.1 Mediedekning

Senegalesiske medier har siden 2008 hatt en sensasjonspreget dekning av LHBT-spørsmål. Pressedekningen har bidratt til å skape det amerikanske myndigheter (U.S. Department of State 2020) omtaler som «LHBT-hysteri». Pressens interesse for spørsmålet varierer imidlertid fra år til år. Mens mediedekningen var intens rundt 2010 og 2015, har den vært betydelig lavere etter 2015. Ifølge Vibe (e-post, oktober 2020) kan det virke som at media har mistet noe av interessen for temaet ettersom det ikke «selger» i like stor grad som tidligere. Dette kan imidlertid erfaringsmessig endre seg raskt, noe den siste tidens hendelser viser.

Den intense mediedekningen av homoseksualitet og homofili får konsekvenser for LHBT-personer på flere måter. For det første bidrar den til å piske opp stemningen i (deler av) befolkningen, noe som bidrar til å rette oppmerksomheten mot antatte LHBT-personer og gjøre dem sårbare for reaksjoner. For det andre publiserer media navn og annen personinformasjon om antatt homofile, noe som gjør dem utsatt både for offentlig eksponering og hån i media og målrettede trusler, sjikane og angrep fra samfunnet rundt. Ofte blir bilder og videoklipp delt i media, og går deretter viralt på sosiale medier. De sensasjonspregede oppslagene følges opp av reaksjoner fra religiøse ledere og organisasjoner, med organisasjonen Jamra som en sentral aktør. Dette bidrar til å skape et homofobt klima hvor LHBT-personer føler seg utrygge og under angrep.

6 Reaksjoner fra private aktører (familie, nettverk, lokalsamfunn)

Homofili og homoseksuelle handlinger er sterkt stigmatisert i Senegal. Ifølge frivillige organisasjoner som arbeider med LHBT-personer (ADAMA et al. 2013) og andre kilder, som U.S. Department of State (2020), opplever LHBT-personer «omfattende» diskriminering, sosial intoleranse og vold.

I en felles uttalelse i forbindelse med FNs periodiske landhøring (UPR) av Senegal i 2013, opplyser fire organisasjoner (ADAMA et al. 2013) at verbal trakassering av LHBT-personer er vanlig, og at de utsettes for målrettede, fysiske angrep:

Stigmatisering og diskriminering av homoseksuelle foregår i ulike deler av det senegalesiske samfunnet, blant annet i arbeidslivet, utdanningssystemet, helsevesenet og i andre deler av offentlig sektor. Det homofobe klimaet, som fyres opp av hatretorikk fra enkelte religiøse ledere og formidles gjennom media, former folkemeningen. Det holder å lese kommentarfeltet til artikler i pressen som tar opp seksuell orientering, for å forstå intoleransen mot homoseksualitet som eksisterer i det senegalesiske samfunnet. De verbale angrepene er så omfattende at ofrene ikke lenger anser dem som injurierende. De målrettede fysiske angrepene på homoseksuelle er enda mer bekymringsfullt (ADAMA et al. 2013, Landinfos oversettelse).

Ifølge Vibe (telefonsamtale, november 2020) øker omfanget av reaksjoner mot LHBT-personer i forbindelse med valg, hvor moralspørsmål kommer på dagsorden, og i forbindelse med andre mobiliseringer rundt verdispørsmål, som for eksempel den pågående mobiliseringen mot Frankrikes president Macrons uttalelser om islam og ytringsfrihet i forbindelse med Mohammed-karikaturene.

På bakgrunn av kildematerialet Landinfo har til rådighet, kan eksempler på reaksjoner være:

- diskriminering på arbeidsmarkedet, boligmarkedet, i utdanningssystemet og i helsevesenet
- marginalisering i familienettverk og andre sosiale nettverk, «sosial død»
- brudd med familien (midlertidig eller permanent)
- verbal trakassering
- eksponering i media
- trusler og pengeutpressing
- tiltak for å endre atferd, for eksempel innskriving på koranskole
- press om å gifte seg, for å dekke over eller forebygge framtidig skandale
- bruk av fysisk vold, herunder av mobber
- drap³

Reaksjonene som LHBT-personer utsettes for, blir ikke systematisk registrert. Ettersom reaksjoner mot LHBT-personer bare framkommer i anekdotisk kildemateriale, er det vanskelig å si noe om omfanget. Likevel er det grunn til å tro at personer som antas å være homofile, for eksempel gjennom påkledning eller andre ytre uttrykk, opplever sterke reaksjoner fra omgivelsene rundt, både i intensitet og omfang. I et intervju med Nellie Peyton (2018), forteller en 22 år gammel homofil mann at han har blitt verbalt trakassert og slått siden han var ti år, og at han

³ Antall kjente drap på LHBT-personer er begrenset, men det har forekommet. I februar 2019 ble en mann drept av en mobb i Thiaroye (en forstad til Dakar) som følge av å ha blitt utpekt som homofil, basert på hans framtoning (U.S. Department of State 2020).

frykter for sitt eget liv. En transkvinne som er intervjuet av Oscar Lopez (2018), forteller at hun ikke går ut på dagtid, i frykt for å bli utsatt for vold og andre overgrep. Mange andre forteller om lignende opplevelser, i et samfunn som Amnesty (som sitert i Lopez 2018) omtaler som «fiendtlig» mot LHBT-personer.

6.1 «Feminine» menn er mest utsatt

Menn som oppfattes som feminine (i klesvalg, kroppsspråk, stemmebruk, og så videre), er mest utsatt for reaksjoner fra omgivelsene.

Forskere og organisasjoner som arbeider med seksuelle minoriteter i Senegal, opererer med ulike kategorier av menn som har sex med menn, blant annet definert ut fra seksuelt handlingsmønster og identitet (ENDA Santé, møte i Dakar september 2010; Niang et al. 2004). De to viktigste kategoriene er «yoos» og «ubi», begge begrepene fra wolof.

En yoos er den aktive parten i et seksuelt forhold mellom to menn. Han identifiserer seg ikke selv som homofil. Han har heller ingen ytre kjennetegn (påkledning eller lignende) som vil kunne identifisere ham som homofil av omgivelsene. En ubi er den reseptive (passive) parten i et seksuelt forhold mellom to menn. Han identifiserer seg selv som homofil og anerkjenner sin egen legning. Han kan ha ytre kjennetegn som er med å identifisere ham som homofil av omverdenen, eller ha sosiale roller som vanligvis assosieres med kvinner (ENDA Santé, møte i Dakar september 2010; Niang et al. 2004).

Personer som identifiserer seg som ubi, er mest utsatt for reaksjoner fra samfunnet. Dette skyldes at de har et kjønnsrolleoverskridende handlingsmønster og væremåte som utfordrer gjeldende sosiale normer i samfunnet, i motsetning til yoos, som ikke definerer seg selv som homofil, heller ikke av samfunnet – til tross for at de har seksuelle forhold til menn (ENDA Santé, møte september 2010).

6.2 Reaksjoner fra religiøse grupper

Argumentet om at homoseksualitet, homofili og ikke-normative kjønnsuttrykk er et angrep på islam og islamske verdier er et av hovedargumentene i motstanden mot LHBT-personer i Senegal. Særlig etter 2010 har religiøse ledere og muslimske organisasjoner stått i bresjen for mobiliseringen mot LHBT-personer. Disse religiøse aktørene har stor mobiliseringskraft i befolkningen.

Den muslimske organisasjonen Jamra, som ble etablert i 1978, har befestet seg som en av de viktigste aktørene. Organisasjonen mobiliserer sterkt blant troende muslimer, og er en av hovedaktørene i mobiliseringen mot homoseksualitet og homofili, gjennom ulike former for opinionsdannelse, som opprop, møter, pressemeldinger og aksjoner i sosiale medier (OFPRA 2014; Seneweb2019).

I september 2020 etablerte kalifen i den religiøse hovedstaden Touba, den hellige byen til sufibrorskapet mouridene, et «religiøst politi» for å «rense» byen for kriminalitet og moralsk fordervelse. Moralpolitiet, som kalles Dahira Safiyatoul Amane, har som oppgave å opprettholde ro og orden i byen, blant annet gjennom å inndra smuglervarer og slå ned på prostitusjon. I september 2020 anholdt det religiøse politiet ti personer for homoseksuelle handlinger (Diop 2020). I oktober 2020 ble en ung mann anholdt av det religiøse politiet, etter å ha blitt omringet og tvunget til å «innrømme» at han var homofil mens han ble slått. Hendelsen ble tatt opp på video, og har gått viralt på sosiale medier (Manoel 2020). Ifølge Vibe (e-post, november 2020), skal mennene ha blitt løslatt og flyktet fra landet ved hjelp av aktivister.

6.3 Religiøse ledere nekter å begrave homofile på muslimske gravsteder

Det oppstår ofte kontroverser når kjente homofile skal begraves. Ved flere anledninger har religiøse ledere nektet å begrave homofile etter islamske skikker og på en islamsk gravplass, med begrunnelsen at homoseksualitet er forbudt i islam. Troende har også dannet vaktgrupper som passer på at homofile ikke blir gravlagt på muslimske gravsteder. Særlig kontroversielt er det dersom begravelsen finner sted i Touba, mouridenes hellige by. Det siste eksemplet på dette er kontroversen rundt en kjent senegalesisk homofil mann som inngikk partnerskap i Belgia, og som ble drept i Liège i september 2020. Hans familie ønsket at han skulle bli begravet i Touba, men ble nektet (Dakaractu 2020b). I forbindelse med hendelsene i 2008-2010 ble kjente homofile utsatt for gravskjending, noe som representerer den ultimate ydmykelse, for de avdøde, men ikke minst for de avdødes familie (Vibe, e-post november 2020).

6.4 Mange homofile lever et dobbeltliv

Senegal er et overveiende muslimsk land. Ekteskap er en plikt i islam, og fundamentalt i den senegalesiske kulturen. Det forventes at alle senegalesere gifter seg, og sølibat anses som uønsket og unormalt. Å få barn anses både som en plikt og en velsignelse, og det å være barnløs er lite sosialt anerkjent.

Ifølge en forsker som arbeider med homofile i Vest-Afrika, står det å ha romantiske følelser og/eller føle fysisk tiltrekning til en av samme kjønn, ikke nødvendigvis i motsetning til ønsket om å gifte seg og få barn. Også LHBT-personer kan ønske seg en anerkjent sosial status som gift og forelder, innenfor gjeldende normer for familieliv og sosialt liv (akademisk kilde, møte i Brussel desember 2017). Mens noen LHBT-personer kan oppleve et direkte press eller sterke forventninger om å gifte seg, og velge å gifte seg for å passe inn i etablerte normer eller skjule seksuelle preferanser, kan andre ønske å inngå et heteroseksuelt ekteskap fordi rollen som gift og forelder gir anerkjennelse i samfunnet. I en studie av det seksuelle handlingsmønsteret til menn som har sex

med menn (som gjengitt i Niang et al. 2004, s. 10), framgår det at 85 prosent av respondentene hadde hatt et seksuelt forhold til en kvinne i måneden forut for undersøkelsen. Dette viser at forholdet mellom seksuelt atferdsmønster, legning, ekteskap og barn er komplekst.

7 «Stillhetens lov»

Åpent homofile og personer med kjønnsrolleoverskridende adferd er negativt ansett i det senegalesiske samfunnet. Likevel finnes det en stilltiende aksept eller toleranse for homofili og homoseksuelle handlinger så lenge det skjer i diskresjon:

In several communities in Senegal [...] a male-to-male sexual relationship is considered a highly personal and private affair that requires the highest level of protection, privacy, discretion and “veil”. The wolof people [...] use the concept *soutoura*, which is a social reference to tolerance, acceptance and protection, for this type of relationship between men (Niang et al. 2004, s. 10).

På samme måte som at samfunnet forventer at en homofil holder en svært lav profil og ikke selv står åpent fram med sin seksuelle legning eller handlingsmønster, har også samfunnet en plikt til å være diskrete overfor dem:

[T]he relationship of MSM to society is guided by a certain level of respect that forbids anyone to speak out, intervene or comment on the intimate life of the MSM. “Everyone knows that such person has sexual relationship with another person of the same sex but no one would openly mention it” (Niang 2004, s. 10).

Ifølge en forsker med en omfattende publisering om kjønn og (homo)seksualitet i Vest-Afrika (akademisk kilde, møte i Brussel, desember 2017), er det mulig å ha seksuelle relasjoner med en av samme kjønn i Senegal, så lenge det skjer diskret og man ellers respekterer grunnleggende normer og verdier. Muligheten til å leve et liv som homofil er også et ressurs spørsmål. LHBT-personer som er økonomisk uavhengige, og som for eksempel har mulighet til å leie eller kjøpe egen leilighet, har større mulighet til å ha et privatliv enn personer som er økonomisk avhengig av andre, for eksempel storfamilien (Vibe, telefonsamtale november 2020).

7.1 Begrepet *sutura*

I en senegalesisk kontekst reflekteres «stillhetens lov» i begrepet *sutura*, som betyr noe i retning av «diskresjon, beskjedenheter, beskyttelse, det at noe er privat»

på wolof.⁴ *Sutura* er en sentral verdi og en del av moralkodeksen i wolof-kulturen (Mills 2011, s. 4). *Sutura* er både en egenskap og et atferdsmønster (Oudenhuijsen 2019). Tilsvarende begreper finnes i de fleste kulturer i Sahel-regionen (akademisk kilde, møte i Brussel desember 2017). I en generell kontekst innebærer *sutura* å avstå fra atferd som gjør andre forlegne. Det å snakke om følelser eller seksualitet til utenforstående, og særlig eldre eller andre over en i det sosiale hierarkiet, er ikke sosialt akseptert (Oudenhuijsen 2019).

Sutura-begrepet er relevant også i en LHBT-kontekst, fordi LHBT-personer er underlagt de samme forventningene om tilbakeholdenhet og diskresjon som alle andre. Oudenhuijsen (2019), som har forsket på lesbiske i Dakar, viser til at *sutura* brukes aktivt av LHBT-personer for å unngå vanæren som er forbundet med å eksponere seksualitet i det offentlige rom:

Sutura is easily seen as limiting the space for non-normative sexualities, but queer women in Senegal strategically employ *sutura* to navigate their same-sex intimacies, resisting precisely the normative framework that tries to deny their existence. This is enabled by the fact that, according to Wolof morality, shame is declared upon public exposure, and a bad deed that is not visible to others does not lead to dishonor.

Ønsket om å ikke stå fram som homofil kan derfor være selvvalgt, og er, ifølge en akademisk kilde (møte i Brussel, desember 2017), ikke *nødvendigvis* et uttrykk for undertrykkelse, men kan også bunne i et ønske om å leve i tråd med normene og reglene som gjelder for samfunnet ellers.

8 Interesseorganisasjoner gir et visst støttetilbud

Så langt Landinfo har kunnet bringe på det rene, finnes det et titall interesseorganisasjoner, av varierende størrelse, som arbeider for LHBT-personers rettigheter i Senegal. Blant disse organisasjonene er blant annet Association Prudence, FREE Collective, ENDA Santé, AIDES og Sourire de Femme (ENDA Santé, møte i Dakar september 2010; La Libre 2016; Stewart 2020a, b).

Mye av det organiserte arbeidet for LHBT-personer skjer innenfor rammene av hiv/aids-forebyggende arbeid (HRW 2010; Peyton 2018). Til tross for at senegalesiske myndigheter opprettholder et lovverk som kriminaliserer homoseksuelle handlinger, anerkjenner de indirekte at homoseksualitet finnes ved å innlemme menn som har sex med menn i sin nasjonale strategiplan for å bekjempe utbredelsen av hiv/aids. Årsaken til dette er at homofile menn er mer

⁴ Begrepet er en wolofisering av arabisk *satr*, som betyr «å skjule, beskytte, tildekke». Wolof er det mest utbredte språket i Senegal, som førstespråk for rundt halvparten av befolkningen og som kommunikasjonsspråk for andre etniske grupper.

utsatt for hiv/aids enn den generelle befolkningen, særlig som en konsekvens av at lovgivning og diskriminering hindrer denne gruppen å teste seg i frykt for reaksjoner (Vibe, e-post november 2020). Myndighetene har derfor besluttet å inkludere menn som har sex med menn i sin strategiplan mot hiv/aids, og slik komme internasjonale donorer i møte. Et eksempel på dette er at organisasjonen Prudence, som åpent arbeider for rettighetene til menn som har sex med menn, representerte Senegal i hiv/aids-relaterte møter i FN etter invitasjon fra det senegalesiske helsedepartementet i 2016 (Diamond & Strong 2016b).

Det finnes et lavterskeltilbud for LHBT-personer i en vanskelig situasjon i Dakar. Da Landinfo besøkte ENDA Santé i 2010 (møte i Dakar, september 2010), opplyste de at de tilbyr psykologisk veiledning, blant annet til å akseptere egen legning, og hjelp til løse problemer med familie, nettverk og lokalsamfunn, for eksempel gjennom meglings. Organisasjonen tilbyr også juridisk bistand, blant annet ved å organisere dialogmøter med det lokale politiet, og i forbindelse med anholdelser og rettssaker. Press fra anti-LHBT-krefter har imidlertid ført til at organisasjonen i dag utad kun arbeider med hiv/aids-forebyggende arbeid (Vibe, telefonsamtale november 2020).

Organisasjonen Prudence tilbyr også assistanse til LHBT-personer i en vanskelig situasjon, blant annet gjennom å identifisere LHBT-vennlige helseinstitusjoner hvor LHBT-personer kan få helsebehandling uten å oppleve diskriminering, som er utbredt i det øvrige senegalesiske helsevesenet. Organisasjonen driver også holdningsskapende arbeid, blant annet gjennom dialogmøter med religiøse ledere og andre lokale lederskikkelser (Diamond & Strong 2016a), og mobiliserer i forbindelse med anholdelser og arrestasjoner (La Libre 2016).

Organisasjonen Sourire de femme er en interesseorganisasjon for lesbiske, bifile kvinner og transkvinner i Senegal. På sine nettsider opplyser gruppen at de blant annet tilbyr psykologisk, juridisk og medisinsk rådgivning, og hasteinngripen i forbindelse med anholdelser og sosiale aktiviteter (QAIN u.å.).

Organisasjonene er ett av få steder LHBT-personer kan være trygge og møte forståelse og velvilje. Organisasjonene gir også et lavterskeltilbud i form av overnatting, mat og lignende, til personer i krise, særlig unge gutter som har blitt kastet ut av familien sin (Vibe, telefonsamtale november 2020).

9 Referanser

9.1 Skriftlige kilder

- ADAMA, AIDES Sénégal, Espoir & Prudence (2013). *Contribution conjointe des organisations identitaires des HSH à l'examen périodique universel du Sénégal, Session d'octobre 2013 du Conseil des Droits de l'Homme*. [s.l.]: ADAMA, AIDES Sénégal, Espoir & Prudence. Tilgjengelige via <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=164&file=FrenchTranslation> [lastet ned 23. november 2020]
- Innspill til Senegals Univesal Periodic Review i 2013.
- Dakaractu (2020a, 18. oktober). Mariages homosexuels et actes contre nature présumés: 25 mis en cause arrêtés à Mermoz ce samedi. *Dakaractu*. Tilgjengelig fra https://www.dakaractu.com/Mariages-homosexuels-et-actes-contre-nature-presumes-25-mis-en-cause-arretes-a-Mermoz-ce-samedi_a194865.html [lastet ned 23. november 2020]
- Dakaractu (2020b 26. september). Après le refus de Touba de l'accueillir pour homosexualité: vers l'enterrement de Mbaye Wade à Liège, un homme politique belge s'en prend au Sénégal. *Dakaractu*. Tilgjengelig fra https://www.dakaractu.com/Apres-le-refus-de-Touba-de-l-accueillir-pour-homosexualite-vers-l-enterrement-de-Mbaye-Wade-a-Liege-un-homme-politique_a193935.html [lastet ned 30. oktober 2020]
- Diamond, N. & Strong, S. (2016a, 8. desember). Campains Offer a Healthy Way Out for Senegalese MSM. *Public Health Post*. Tilgjengelig fra <https://www.publichealthpost.org/viewpoints/campaigns-offer-healthy-way-msm/> [lastet ned 3. november 2020]
- Diamond, N. & Strong, S. (2016b, 3. november). Snapshot: Djamil Bangoura. *Public Health Post*. Tilgjengelig fra <https://www.publichealthpost.org/profiles/djamil-bangoura/> [lastet ned 23. november 2020]
- Diop, J. (2020, 21. september). Touba: Safinatoul Amane met la main sur 10 homosexuels, 18 féticheurs, 16 prostituées et 20 millions en marchandise prohibée. *Seneweb*. Tilgjengelig fra https://www.seneweb.com/news/Video/touba-safinatoul-aman-met-la-main-sur-1_n_329272.html [lastet ned 9. november 2020]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2010, 30. november). *Fear for Life. Violence Against Gay Men and Men Perceived as Gay in Senegal*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/report/2010/11/30/fear-life/violence-against-gay-men-and-men-perceived-gay-senegal> [lastet ned 3. november 2020]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2018, 31. oktober). *Sénégal: information sur la situation des minorités sexuelles, y compris sur les lois, le traitement que leur réservent la société et les autorités, la protection offerte par l'Etat et les services de soutien*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra <https://irb-cisr.gc.ca/fr/renseignements-pays/rdi/Pages/index.aspx?doc=457627&pls=1> [lastet ned 3. november 2020]
- La Libre (2016). Les faces d'une même lutte. *La Libre*. Tilgjengelig fra <https://dossiers.lalibre.be/etrehomosexuelausenegal/episode2.php> [lastet ned 2. november 2020]
- Lopez, O. (2018, 6. februar). "I don't go out during the day": Inside Senegal's LGBT crackdown. *The Daily Beast*. Tilgjengelig fra <https://www.thedailybeast.com/i-dont-go-out-during-the-day-inside-senegals-lgbt-crackdown> [lastet ned 27. oktober 2020]

- Manoel, M. (2020, 12. oktober). La violence homophobe se perpétue et se répète dans la «ville-sainte» du Sénégal. *76 Crimes*. Tilgjengelig fra <https://76crimesfr.com/2020/10/12/la-violence-homophobe-se-perpetue-et-se-repete-dans-la-ville-sainte-du-senegal/> [lastet ned 30. oktober 2020]
- Mbaye, B. (2013, september). The Origins of Senegalese Homophobia: Discourses on Homosexuals and Transgender People in Colonial and Postcolonial Senegal. *African Studies Review*, 56(2), 109-128. Tilgjengelig fra <https://www.cambridge.org/core/journals/african-studies-review/article/origins-of-senegalese-homophobia-discourses-on-homosexuals-and-transgender-people-in-colonial-and-postcolonial-senegal/3FA40A2AA82E0E9DDFB2EA6855776B38#> [lastet ned 23. november 2020]
- Mills (2011). *Sutura: Gendered Honor, Social Death, and the Politics of Exposure in Senegalese Literature and Popular Culture*. Berkley: University of California. Tilgjengelig fra <https://escholarship.org/uc/item/7x37t9qs> [lastet ned 29. oktober 2020]
- Doktorgrad i filosofi ved University of California, Berkeley.
- The New Humanitarian (2008, 25. august). Une vague de violences anti-gay hypothèque la lutte contre le VIH. *The New Humanitarian*. Tilgjengelig fra <https://www.thenewhumanitarian.org/fr/actualite/C3%A9s/2008/08/25/une-vague-de-violences-anti-gay-hypoth%C3%A8que-la-lutte-contre-le-vih> [lastet ned 27. oktober 2020]
- Niang, C. I., Moreau, A., Bop, C., Compaoré, C. & Diagne, M. (2004, september). *Targeting Vulnerable Groups in National HIV/AIDS Programs. The Case of Men Who Have Sex with Men*. Washington DC: The World Bank. Tilgjengelig fra https://www.researchgate.net/publication/314384970_Targeting_Vulnerable_Groups_in_National_HIVAIDS_Programs_The_Case_of_Men_Who_Have_Sex_with_Men_Senegal_Burkina_Faso_The_Gambia [lastet ned 28. oktober 2020]
- OFPPA, dvs. Office français de protection des réfugiés et apatrides (2014, 25. september). *La situation actuelle des personnes homosexuelles*. Paris: OFPPA. Tilgjengelig fra https://www.ofpra.gouv.fr/sites/default/files/atoms/files/4_didr_senegal_la_situation_actuelle_des_personnes_homosexuelles_ofpra_25092014.pdf [lastet ned 28. oktober 2020]
- Oudenhuijsen, L. (2019, 15. juli). Quietly queer in Senegal. *Africa is a country*. Tilgjengelig fra <https://africasacountry.com/2019/07/quietly-queer-in-senegal> [lastet ned 29. oktober 2020]
- PEW Research Center (2013). *Global Acceptance of Homosexuality*. Washington DC: PEW Research. Tilgjengelig fra <https://www.pewresearch.org/global/2013/06/04/global-acceptance-of-homosexuality/> [lastet ned 2. november 2020]
- Peyton, N. (2018, 27. september). «Fighting for survival». Senegal's gay community is on its own. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://cn.reuters.com/article/senegal-lgbt-rights/feature-fighting-for-survival-senegals-gay-community-is-on-its-own-idUSL8N1W454T> [lastet ned 27. oktober 2020]
- QAIN, dvs. Queer African Youth Network (u.å.). *Sourire de femme*. Ouagadougou: QAIN. Tilgjengelig fra <https://qayn.org/en/members-partners/sourire-de-femme/> [lastet ned 2. november 2020]
- Seneweb (2019, 13. juli). «Manif LGBT»: Jamra interpelle le préfet de Dakar. *Seneweb*. Tilgjengelig fra https://www.seneweb.com/news/Societe/laquo-manif-lgbt-raquo-jamra-interpelle- n_288158.html [lastet ned 30. oktober 2020]
- Stewart, C. (2020a, 12. november). 13 Senegal arrestees were tortured before being released. *76 Crimes*. Tilgjengelig fra <https://76crimes.com/2020/11/12/13-senegal-arrestees-were-tortured-before-being-released/> [lastet ned 16. november 2020]

- Stewart, C. (2020b, 8. november). Senegal: Prison for 7 men arrested at supposed «gay wedding». *76 Crimes*. Tilgjengelig fra <https://76crimes.com/2020/11/08/senegal-prison-for-8-men-arrested-at-supposed-gay-wedding/> [lastet ned 10. november 2020]
- [Straffeloven 1965]. *Loi no. 2016-29 du 08 novembre 2016 modifiant la loi no 65-60 du 21 juillet 1965 portant Code pénal*. Tilgjengelig fra <https://www.sec.gouv.sn/code-p%C3%A9nal> [lastet ned 3. november 2020]
- U.S. Department of State (2020, 11. mars). *2019 Country Reports on Human Rights Practices: Senegal*. Washington DC.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/senegal/> [lastet ned 27. oktober 2020]
- U.S. Department of State (2019, 13. mars). *2018 Country Reports on Human Rights Practices: Senegal*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/reports/2018-country-reports-on-human-rights-practices/senegal/> [lastet ned 27. oktober 2020]
- U.S. Department of State (2017, 3. mars). *2016 Country Reports on Human Rights Practices: Senegal*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/reports/2016-country-reports-on-human-rights-practices/senegal/> [lastet ned 27. oktober 2020]
- U.S. Department of State (2016, 13. april). *2015 Country Reports on Human Rights Practices: Senegal*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/252933.pdf> [lastet ned 23. november 2020]
- Xibaaru (2020, 22. oktober). Mariage gay à Mermoz: L'identité des 25 homosexuels connus! *Xibaaru*. Tilgjengelig fra <https://www.xibaaru.sn/mariage-gay-a-mermoz-lidentite-des-25-homosexuels-connus/> [lastet ned 30. oktober 2020]

9.2 Muntlige kilder

- Akademisk kilde. Møte i Brussel 19. desember 2017.
- ENDA Santé. Møte i Dakar 29. september 2010.
- Vibe, Vegard Furustøl, doktorgradsstipendiat. E-post 30. oktober og 15. november 2020, og telefonsamtale 10. november 2020.